

و ناگهان سکنه مغزی...

فقط چند دقیقه طول می‌کشد؛ حادثه‌ای رخ می‌دهد و بر اثر آن سلول‌های مغز شروع به مردن می‌کنند.

فقط چند دقیقه طول می‌کشد؛ حادثه‌ای رخ می‌دهد و بر اثر آن سلول‌های مغز شروع به مردن می‌کنند. مرگ تعدادی از میلیاردها سلول مغزی انسان شاید در ظاهر چندان مشکل ساز به نظر نرسد، اما وقتی بدانیم سلول‌های مغزی ما قدرت تقسیم ندارند، یعنی پس از مرگ هر سلول در مغز، سلول جدیدی ساخته نمی‌شود، دیگر این گونه فکر نمی‌کنیم.

قسمت ناراحت کننده داستان قطع خونرسانی به مغز و در واقع سکنه مغزی آن است. مرگ سلول‌های مغزی در هر سنی حتی در جوانی می‌تواند اتفاق بیفتد و ارگانی حیاتی در بدن را از کار می‌اندازد که در هر فرد سالم می‌تواند تا هشتادوپنج سالگی به فعالیت خود در سطح مطلوبی ادامه دهد، اما با سکنه مغزی، عملکرد مرکز فرماندهی بدن در بن بستنی سخت و خطرناک متوقف می‌شود.

به گفته دکتر فرزاد اشرافی متخصص مغز و اعصاب، سکنه مغزی به معنای قطع ناگهانی جریان خون به هر قسمت از مغز است. سلول‌های مغزی نیاز به اکسیژن خون دارد، با قطع جریان خون سلول‌های مجاور عروق خونی دچار تخریب و مرگ سلولی می‌شود. انسداد عروق مغزی ناشی از لخته خون تشکیل شده در رگ است که این لخته یا ناشی از تشکیل پلاک‌های چربی در جدار رگ‌های مغزی یا ناشی از جدا شدن این لخته‌ها از عروق گردن یا قلب و حرکت به سمت عروق مغزی است. نوع دیگر سکنه مغزی ناشی از پارگی جدار رگ و خونریزی مغزی است که به آن خونریزی داخل بافت مغزی می‌گویند. در سکنه موقت مغزی نیز علائم مغزی کمتر از 24 ساعت رفع می‌شود.

وقتی کنترل بدن از دست مغز خارج می‌شود

نخستین بخشی از مغز که به دنبال هر نوع عارضه مغزی از بین می‌رود، لایه خارجی مغز است که با تخریب آن از تمرکز فرد کاسته می‌شود. به این ترتیب عکس العمل و حساسیت نسبت به محیط اطراف کم می‌شود. لایه‌های خارجی مغز، کنترل کننده عواطف و روحيات فرد است، اما بخش مرکزی مغز هدایت کننده ارگان‌ها و دستگاه‌های درونی بدن است و تنظیم فعالیت‌هایی مانند نفس کشیدن یا کنترل جریان خون را به عهده دارد. در واقع تخریب این ناحیه است که به مرگ مغزی منجر می‌شود. با مرگ سلول‌های این بخش تمام ارگان‌های بدن از کنترل خارج می‌شوند و با وجود آن که اندام‌ها سالم هستند، هماهنگی و تعادل میان آنها از بین می‌رود.

چه کسی برای سکنه مغزی استعداد دارد؟

دکتر اشرافی در گفت و گو با جام جم در ارتباط با عوامل خطر ساز سکنه مغزی می‌گوید: عوامل افزایش خطر سکنه مغزی شامل سن بالا، جنس مذکر، دیابت، فشارخون بالای کنترل نشده، مصرف سیگار و الکل، چاقی، چربی خون بالا، نداشتن تحرک و استرس همراه با افزایش فشار خون می‌شود که می‌تواند باعث خونریزی مغزی شود. البته وجود برخی بیماری‌های مغزی نیز از عوامل ژنتیک سکنه مغزی محسوب می‌شود.

از سردرد تا فلج اندام‌ها

همان طور که گفته شد هر قسمت از مغز، بخشی از بدن را تحت کنترل دارد. بنابراین علائم سکنه مغزی بستگی به محل و وسعت درگیری مغز دارد. متخصصان مغز و اعصاب علائم سکنه مغزی ناگهانی را شامل سردرد، سرگیجه، ضعف دست و پا در یک سمت بدن می‌دانند که از فلج خفیف تا فلج کامل را ایجاد می‌کند، اما ضعف و انحراف یک سمت صورت، اختلال در تعادل، اختلال در صحبت کردن، اختلال بلع، اختلال دید، دوبینی، اختلال هوشیاری از خواب آلودگی تا کما نیز از علائم دیگر سکنه مغزی است.

تشخیص و درمان در زمان طلایی نجات

درمان در زمان طلایی نجات یعنی درمانی که بین سه تا چهار و نیم ساعت پس از بروز سکنه مغزی آغاز شود. البته متخصصان تاکید

می کنند حداکثر زمانی که در درمان سکته های حاد موثر است نیز حداکثر هشت ساعت پس از سکته خواهد بود.

دکتر اشرافی با تاکید بر اهمیت تشخیص اولیه علائم احتمالی سکته مغزی از سوی اطرافیان شخص و انتقال سریع وی به بیمارستان در کاهش عوارض ناشی از سکته می گوید: اطرافیان باید به بروز مجموعه ای علائم در شخصی که احتمال سکته مغزی برایش وجود دارد، توجه کنند؛ علائمی مانند این که بیمار می تواند لبخند بزند، افتادگی پلک دارد و این که هر دو دست و پای وی قدرت لازم را دارد یا این که قادر به صحبت کردن سلیس است یا خیر.

این متخصص مغز و اعصاب ادامه می دهد: در صورت انتقال بیمار در کمتر از سه ساعت از شروع علائم، بسته به شدت سکته مغزی در مراکز اورژانس مجهز، با تزریق آمپول rTPA؛ یا داروی حل کننده لخته می توان جان بیمار را نجات داد. البته باید توجه داشت تزریق داروی حل کننده لخته برای هر سکته مغزی و در هر شرایط مفید نیست و تزریق این دارو باید تحت نظر متخصص مغز و اعصاب و پس از بررسی شرایط بیمار باشد.

مرگ یا نجات بیمار

دکتر اشرافی در توضیح شرایط حیاتی بیمار پس از سکته می گوید: متأسفانه سکته هایی با وسعت زیاد درگیری یعنی همراه با کاهش سطح هوشیاری و فلج کامل اندام و نیز سکته های ساقه مغزی، با عوارض شدید و حتی مرگ همراه است. بعلاوه سکته های مغزی که با فشارخون کنترل نشده، قند خون بالا و بیماری های قلبی همراه باشد نیز پیش آگهی خوبی ندارند.

به این ترتیب می توان نتیجه گرفت که سن بالا، فشار خون بالای کنترل نشده، دیابت کنترل نشده، افراد چاق، سابقه مصرف الکل و سیگار و تزریق مواد مخدر احتمال سکته مغزی را افزایش می دهد و سن پایین، تحرک و فعالیت بدنی زیاد و استفاده از رژیم غذایی مناسب نیز احتمال سکته مغزی را کاهش می دهد.

به درمان مطلوب امیدوار باشید

سیر سکته مغزی بر اساس وسعت درگیری، عوامل خطر همراه و سن فرد در هر بیمار با دیگری متفاوت است و بر این اساس روند بهبود بیماران نیز با هم تفاوت دارد. در افرادی که سن شان پایین تر است و بیماری های متابولیکی مانند قند، فشار خون و بیماری های قلبی ندارند، فلج خفیف اندام یا اختلال گذرا و کوتاه مدت در صحبت کردن به وجود می آید و علائم سکته زودتر بهبود می یابد. به بیان دیگر در مواردی که آسیب مغزی در تصویربرداری کوچک باشد و مناطق حساس و حیاتی مغزی را شامل نشود یعنی علائم بالینی در آن خفیف باشد، احتمال بهبودی کامل نیز وجود دارد. البته مصرف داروی حل کننده لخته خون، در عرض سه ساعت از شروع سکته مغزی در تسریع بهبود فرد دچار سکته مغزی نقش دارد.

نگذارید در دام سکته مغزی بیفتید

پیشگیری از سکته مغزی فقط از دو طریق ممکن است یکی از طریق پیشگیری دارویی یعنی استفاده از داروی ضد پلاکت، لخته، فشارخون، دیابت و ضدچربی است و دیگری تغییر عوامل خطر زای سکته مغزی.

البته کنترل بخشی از عوامل خطر یعنی سن بالا، جنسیت و عوامل ژنتیک از دست ما خارج است، ولی کنترل فشارخون به عنوان یکی از عوامل مهم کاهش خطر سکته مغزی با ورزش، کنترل استرس، مصرف نکردن الکل و سیگار، کاهش وزن و کاهش مصرف نمک در رژیم غذایی قابل پیشگیری است. همچنین کاهش کلسترول و چربی اشباع شده در پیشگیری از تشکیل پلاک چربی در عروق نقش دارد.

دکتر اشرافی با تاکید بر این که رژیم غذایی غنی از سبزی و میوه ها در کاهش بیمار سکته مغزی نقش دارد، می گوید: فعالیت بدنی و ورزش هوازی روزانه به مدت 30 دقیقه مانند راهپیمایی، شنا و دوچرخه سواری نیز در کاهش فشارخون، کاهش کلسترول و کنترل دیابت اثر دارد و به این طریق ریسک سکته را کاهش می دهد. از عوامل پیشگیری کننده از عود سکته نیز می توان به منع مصرف داروهای محرک و مخدر مانند کوکائین و آمفتامین ها اشاره کرد.

پونه شیرازی / گروه جامعه